

"OILA VA GENDER" ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

xalqaro ilmiy jurnali

*Society, Gender and Family in
Central Asia*
international academic peer reviewed journal

*Общество, гендер и семья в
Центральной Азии*
международный научный рецензируемый журнал

2025/1 (14)

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining
2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan
o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan.

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy
nashrlar RO'YXATI (2019)ga pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun ilmiy maqolalar e'lon qilinishi mumkin
bo'lgan jurnal sifatida ro'yxatga olingan.*

DOI: 26739/2118-9998

ISSN 2049-3630

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (*Bosh muharrir*) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*
SAIDOVA Galina Karimovna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SHOUMAROV G'ayrat Baxramovich – *psixologiya fanlari doktori, professor.*
ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich (*Bosh muharrir o'rinbosari*) – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
BEKMURADOV Adham Sharipovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
MA'RUFOVA Gulnora Mahmudovna – *Oliy Majlis Senatining Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi a'zosi, senator.*
MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
RAHIMOVA Nigina Xayrullayevna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SAIDOV Akmal Xolmatovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*
YAKUBJANOVA Dilobar Batirovna – *pedagogika fanlari doktori, dotsent.*
TASHMUXAMEDOVA Diloram Gafurjanovna – *tibbiyot fanlari nomzodi.*
ZOXIDOV Azamat Azamjonovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
ZIYAYEV Azamad Xamidovich – *tarix fanlari doktori, professor.*
ABDUSAMATOV Xasanboy Usmonjon o'g'li – *psixologiya fanlari doktori.*
TO'RAQULOV Ulug'bek Xolbutayevich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (*Главный редактор*) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*
Сандова Галина Каримовна – *доктор экономических наук, профессор.*
Шоумаров Гайрат Бахрамович – *доктор психологических наук, профессор.*
Абдураманов Хамид Худайbergenovich (*Заместитель главного редактора*) – *доктор экономических наук, профессор.*
Бекмуратов Адхам Шарипович – *доктор экономических наук, профессор.*
Маъруфова Гулнора Махмудовна – *сенатор, член Комитета Сената Олий Мажлиси по вопросам женщин и гендерного равенства.*
Мусурманова Айниса Мусурмановна – *доктор педагогических наук, профессор.*
Рахимова Нигина Хайруллаевна – *доктор экономических наук, профессор.*
Сандов Акмал Холматович – *доктор юридических наук, профессор.*
Якубжанова Дилобар Батировна – *доктор педагогических наук, доцент.*
Ташмухамедова Дилорам Гафуржановна – *кандидат медицинских наук.*
Зохилов Азамат Азамjonovich – *доктор экономических наук, профессор.*
Зияев Азамат Хамидович – *доктор исторических наук, профессор.*
Абдусаматов Хасанбой Усмонjon угли – *доктор психологических наук.*
Туракулов Улугбек Холбутаевич – *доктор философии педагогических наук (PhD)*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna
(*Editor-in-Chief*) – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITING BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*
Saidova Galina Karimovna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Shoumarov Ghayrat Bakhramovich – *Doctor of Psychological sciences, Professor.*
Abduramanov Khamid Khudaybergenovich (*Deputy Editor-in-Chief*) – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Bekmuradov Adkham Sharipovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Marufova Gulnora Makhmudovna – *Senator, Member of the Senate Committee of the Oliy Majlis on Women and Gender Equality.*
Musurmanova Aynisa Musurmanovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*
Rakhimova Nigina Khayrullayevna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Saidov Akmal Kholmatovich – *Doctor of Juridical sciences, Professor.*
Yakubjanova Dilobar Batirovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Associate Professor.*
Tashmukhammedova Diloram Ghafurjanovna – *Candidate of Medical sciences.*
Zokhidov Azamat Azamjonovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Ziyayev Azamad Khamidovich – *Doctor of Historical sciences, Professor.*
Abdusamatov Khasanboy Usmonjon ugli – *Doctor of Psychological Sciences.*
Torakulov Ulugbek Holbutayevich – *Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)*

XALQARO TAHRIR HAY'ATI:

Doktor Rashmini Koparkar,
Rossiya va Markaziy Osiyoni o'rganish markazi dotsenti
Xalqaro tadqiqotlar maktabi,
Javoharlal Neru universiteti,
Nyu-Dehli, Hindiston

Artamonova Yekaterina Iosifovna,
Chelyabinsk davlat madaniyat instituti,
pedagogika fanlari doktori, professor

Doktor Priti Kesavan,
Texnologiya fakulteti boshlig'i,
London biznes va moliya maktabi,
Singapur

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Доктор Рашмини Копаркар,
Доцент Центра исследований России и Центральной Азии,
Школа международных исследований,
Университет Джавахарлала Неру,
Нью-Дели, Индия

Артамонова Екатерина Иосифовна,
Челябинский государственный институт культуры,
доктор педагогических наук,
профессор

Доктор Прити Кесаван,
Руководитель Технологического факультета
Лондонская школа бизнеса и финансов, Сингапур

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Dr. Rashmini Koparkar
Assistant Professor
Centre for Russian and Central Asian Studies
School of International Studies
Jawaharlal Nehru University
New Delhi, India

Artamonova Yekaterina Iosifovna
Chelyabinsk State Institute of Culture
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Dr. Preethi Kesavan
Head, School of Technology
London School of Business and Finance, Singapore

MENEJMENT

Xaydarova J.A. Rahbar ayollarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish zaruriyati.....	4
--	---

SOTSILOGIYA

Muxamedjanova L. Oilaviy munosabatlarda yuksak ideallar – adolat, muhabbat, do'stlik, birodarlik, o'zaro hurmat-izzat tamoyillari.....	12
Axmedova D.O. Mehnat migratsiyasi feminizatsiyalashuvi: xotin-qizlar psixologiyasi va ijtimoiy identifikatsiya	19
Vaxidova S.A. Gender rollarining evolyutsiyasida ta'lim institutining o'rni: avlodlararo ijtimoiy tahlil.....	26
Komilova X.T. Xotin-qizlar ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining sotsiologik tahlili	37
Xudoyberdiyeva M. O'smir yoshlarda kitobxonlik tushunchasi va kitob o'qishni rag'batlantirishga qaratilgan tadqiqot natijalari tahlili.....	42
Alimasov V.A. O'zbekistonning oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash strategiyasi (ijtimoiy-falsafiy yondashuv).....	47
Samanova Sh.B. Ekologik sivilizatsiya rivojida inson-tabi'at munosabatlarining o'zgarib borishi	53

OILA VA JAMIYAT

To'rayev O.B. Jamiyat transformatsiyasi sharoitida ijtimoiy xavfsizlik holatiga demografik omilning ta'siri	59
Saipova M.L. Migratsiya dahl qilgan oilalarda voyaga yetayotgan o'smirlarda o'z-o'zini dolzarblashtirish jarayoni	68
Abduraximova F.Y. Oilalarda ma'naviy qadriyatlar vositasida xotin-qizlar faolligini takomillashtirishning innovatsion usullari	73
Ganiyev A.A. The role of pre-migration expectations in post-migration stress among Uzbek immigrants in Russia	77
Toshmurodov M.I. Oilaviy qadriyatlar va ularni harakatlantiruvchi determinantlar tasnifi	82

PSIXOLOGIYA

Bo'riyeva M.Sh. Oila institutini mustahkamlashning psixologik aspektlari	88
Yangiboyeva D.R. Ko'p bolali oilalardagi shaxslararo munosabatlarning psixologik predikatlari	93
Raximova X. Oilada shaxsdagi stress va o'ziga nisbatan ishonchsizlik moddiy yetishmovchilik hissini yuzaga keltiruvchi psixologik omil sifatida	99
Nasrullayeva A.A. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning psixosotsial determinantlari	104
Sultanova S.M. Ayollarda aybdorlik hissi vujudga kelishining sabablari	110
Абдуганиева Д.А. Влияние семейного микроклимата на эмоциональное состояние личности в контексте тревожности	115
Асанова Г.М. Процессы социально-психологической адаптации родителей детей, больных онкологией	122
Olimjonova Z.B. Sevgining ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida xorij olimlari tomonidan tadqiqi...128	
Sharipova A.S. Analysis of the features of adaptation of adolescents to society in conditions of living in a family with violence	136

PEDAGOGIKA

Matkarimov A.M. Xalqaro baholash tadqiqotlari asosida oilaning ta'limiy funksiyasini rivojlantirishga qaratilgan tahlil va tavsiyalar.....	141
---	-----

ILMIY YANGILIKLAR VA TAHLILLAR

Hojiyev R.B. Talabalar turar joylarida istiqomat qiladigan qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni hal etish masalalari (Turkiya tajribasi misolida)	147
Rustamova N.Y. Oilada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tajriba-sinov natijalari va samaradorligining ilmiy tahlili.....	154
Bakirova N.B. Professional ta'lim muassasalari bitiruvchilari bandligini ta'minlash mexanizmlari....	161
Мусаева М.И. Ранняя реабилитация и социализация детей с двигательными нарушениями	168

Abduraximova Farida Yuldashevna,
pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti bo'lim boshlig'i

OILALARDA MA'NAVIY QADRIYATLAR VOSITASIDA XOTIN-QIZLAR FAOLLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSON USULLARI

Annotatsiya. Maqolada oilalarda ma'naviy muhitni yaxshilashda oilaviy qadriyatlar, diniy va dunyoviy an'analar, rasmlarning ahamiyati yoritilgan. Xotin-qizlarning bilimli, ma'naviyatli, fidoyi, shijoatli va tashabbuskor bo'lishi masalalari borasidagi fikrlar bayon qilingan.

Tayanch so'zlar. Oila, qadriyat, ma'naviyat, xotin-qizlar, tarbiya.

Annotation. The article highlights the importance of family values, religious and secular traditions, and rituals in improving the spiritual environment in families. It presents ideas on how women can be educated, spiritual, selfless, ambitious, and proactive.

Keywords. Family, values, spirituality, women, upbringing.

Аннотация. В статье подчеркивается значение семейных ценностей, религиозных и светских традиций, обрядов в улучшении духовной среды в семьях. Высказываются идеи по вопросам образования, духовности, бескорыстия, амбициозности и инициативности женщин.

Ключевые слова. Семья, ценности, духовность, женщины, воспитание.

Kirish. Jamiyatning asosiy tayanchi – oila. Oilada ma'naviy muhitni yaxshilash, farzandlar tarbiyasidagi mas'uliyat, milliy qadriyatlarni singdirish va qator tashabbuslarda faol, shijoatli va tashabbuskor ayollarning o'zni nihoyatda katta. Yurtimizda 18 milliondan ko'proq xotin-qizlar istiqomat qiladi. Yurtimiz ravnaqi, farzandlarimizning, xususan, qizlarimizning bilimli, har jihatdan barkamol bo'lib ulg'ayishida jamiyatimizda milliy qadriyatlarni yuksaltirishda xotin-qizlarimizning ilmi, bilimi, ma'naviyati, fidoyiligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Oila – insonning birinchi va eng muhim maktabidir. U yerda bolalar axloqiy, ma'naviy va intellektual qadriyatlar bilan tanishadi. Zamonaviy dunyoda oila tuzilmasi o'zgargan bo'lib, xotin-qizlarning roli ham kengaygan. Ular nafaqat uy bekalari, balki jamiyatning faol a'zosi, kasbiy sohalarda o'z o'rnini topgan mutaxassislardir.

Xotin-qizlarning faolligi, o'ziga bo'lgan ishonch va ijtimoiy hayotda o'rnini topishini ta'minlash oila mustahkamligi, jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ma'naviy qadriyatlar insonning ruhiy dunyosini boyitadi, axloqiy me'yorlarni shakllantiradi, oilada o'zaro hurmat va muhabbatga asoslangan munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Asosiy qism. Ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish va amalga oshirishda zamonaviy innovatsion usullar yordam beradi. Ushbu usullarni qo'llash orqali xotin-qizlar o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish va jamiyat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladi. 2023-yil 30-aprelda o'tkazilgan O'zbekiston Konstitutsiyasi referendumida asosida yangi tahrirda qabul qilingan Konstitutsiyamizda oilaga, qadriyatlarga bog'liq XIV bob "Oila, bolalar va yoshlar" deb nomlanadi. Uning 76-moddasida:

“Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘inidir, hamda u jamiyat va davlat muhofazasidir. Nikoh O‘zbekiston xalqining an‘anaviy oilaviy qadriyatlariga, nikohlanuvchilarning ixtiyoriy roziligiga va teng huquqligiga asoslanadi. Davlat oilaning to‘laqonli rivojlanishi uchun ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va boshqa shart-sharoitlar yaratadi”¹, deyilgan. Agar tarixga nazar solsak, massagetlar hukmdori To‘maris, qadimgi Palmira hukmdori Zenobiya, ispan qirolichasi Izabella o‘z davrining siyosatchisi, hukmdori bo‘lganlar. G‘arbda bunday ayollar barmoq bilan sanalsa-da, Sharqda ular ko‘plab uchratish mumkin. Birgina Temur va Temuriylar sulolasiga mansub xotin-qizlardan sohibqiron Amir Temurning rafiqasi – Saroymulxonim (Bibixonim) Hirotda Husayn Boyqaroning xotini – Xadichabegim, Zahiriddin Muhammad Boburning qizi – Gulbadanbegim, Avrangzeb olamgirning qizi – Zebunniso begimlar shular jumlasidandir.

Oiladagi ma‘naviy qadriyatlar haqida gapirilganda, qadriyatlar o‘zi nimaligiga biroz to‘xtalmoqchimiz. Insoniyat paydo bo‘lishi bilan uning urf-odatlarini, an‘analari, dini, madaniyati, ezgulikni ifodalovchi axloqiy fazilatlarini yuzaga kela boshlagan. Uning mazmunida xalqning hayot tarzi, ruhiyati, ma‘naviyati, turmush tarzi, o‘y-xayollari aks etgan. “Qadriyat” atamasi arabcha “qadr” so‘zidan olingan bo‘lib, “qimmatli, foydali” degan ma‘noni anglatadi². Qadriyatlarni shaklan bir nechta turda tasniflash mumkin.

1. *Oilaviy qadriyatlar*. Oilaviy qadriyatlar har bir oiladagi e‘tibor va e‘tirofdagi ijtimoiy-moddiy va ma‘naviy boyliklar, ya‘ni oila a‘zolari tomonidan qadrlanadigan, sulolalar g‘ururiga aylangan, avloddan avlodga ma‘naviy boylik sifatida o‘tib, boyib, takomillashib, jamiyatda oila imijini namoyon etadi. Dunyoviy va diniy an‘analari, urf-odatlar, rasm-rusumlar, odob-axloq qoidalaridan iboratdir. Qadriyatlarning sulolaviy, shaxsiy, jamoaviy, mintaqaviy, ma‘naviy kabi yo‘nalishlari mavjud.

Qadriyatlarning yana bir yo‘nalishi *diniy qadriyatlar*dir. Ushbu qadriyatlar ham jamiyatning asosiy bo‘g‘ini bo‘lgan oilalarni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. Bu borada Qur‘oni Karimda, Hadisi sharifda ham qayd etilgan. Buyuk mutafakkirlarning ma‘naviy-axloqiy qarashlari, fikrlari milliy ma‘naviyatimizga asos bo‘lib xizmat

qildi. Bular imon, e‘tiqodlilik, andishalilik, halollik, ota-onaga mehr, insonni qadrlash, jumladan, ayollarga (Niso surasi), ustozlarga hurmat kabi qadriyatlardir.

Oila shunday makonki, unda hayotning davomiyligini ta‘minlovchi shaxs shakllanadi, etnik madaniyat, urf-odatlar, axloqiy-ma‘naviy qadriyatlar saqlanadi va rivojlanadi. Farzand dastlabki tarbiyani shu makonda oladi, dunyoqarashi shakllanadi. Bu borada oilaning, ota-onalarning ham o‘rni muhimdir. Bugungi kunda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tashabbuslari, sa‘y-harakatlari bilan oila, xotin-qizlar, ayol va erkaklarning gender tengligi kabi masalalarda 40 ga yaqin huquqiy normativ hujjat qabul qilindi. 38 millionga yaqin aholining yarmiga yaqinini xotin-qizlar tashkil etmoqda. Bu borada oila ma‘naviyati, qadriyatlari har bir oilaning, uning har bir a‘zosining, ham ayol, ham erkakning ma‘naviyatiga bog‘liqdir.

Bugun oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashda yutuqlar bilan birgalikda muammolar ham yo‘q emas. Davlat rahbarining 2021-yil 19-yanvardagi videoselektor yig‘ilishida “Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma‘naviyatdir” deya ta‘kidlashi ma‘naviy sohadagi ishlarimizga dasturilamal bo‘ldi. Yig‘ilishdan kelib chiqib, oilaviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasiga e‘tiborsizlik kabi holatlarga barham berish yoshlar, shu jumladan, qizlar o‘rtasida huquqbuzarlikning barvaqt oldini olish maqsadida “Avlodlar uchrashuvi” loyihasi, “Bir ziyoli – bir mahallada ma‘naviy homiy”, “Bir nuroniy – besh nafar yoshga murabbiy” tamoyillari asosida ishlash tizimi yaratildi.

Oilaviy, milliy, diniy qadriyatlar ham xotin-qizlar faoliyatini faollashtirishda muhim omil hisoblanadi. 2024-yilgi Haj ibodatlarini O‘zbekistondan 15 mingdan ortiq erkak va ayollarimiz emin-erkin amalga oshirdilar. Hojilarimizning barchalari O‘zbekistonga qaytgach, “Ma‘naviyat targ‘ibotchisi” bo‘lishini ma‘lum qildi. Ular xalqimizning umrboqiy urf-odatlarini va qadriyatlarini har bir oilada, jumladan, xotin-qizlar, yoshlar o‘rtasida targ‘ibotchi bo‘lishga va‘da berdi. Demak, bu degani oilalarda ma‘naviy qadriyatlarni yanada mustahkamlash, oddiygina salomlashish, nikoh, farzandlarni tarbiyalash, ota-onani hurmat qilish, ilm olish, kiyinish odobi kabi ma‘naviy qadriyatlarni singdirish, avloddan-avlodga yetkazish demakdir.

Ma‘lumki, bugungi kunda oilaviy ma‘naviyat tozalovchi filtr vazifasini o‘taydi. Iqtisodiy tazyiqni oldindan sezish, ko‘rish, bilish, uning oldini olish bo‘yicha rejalar tuzish mumkin. Ammo, mafkuraviy-ma‘naviy tazyiqlarni uning yoqasiga

1 O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // <https://constitution.uz/oz/clause/index>

2 O. Musurmonova, H. Norqulov, F. Abdurahimova. Mahallada oila farovonligi: milliy qadriyatlar va odob durdonalari. Uslubiy qo‘llanma. – Toshkent. 2023. – 140 b.

kelib qolmagunimizcha sezmaymiz. Shunday ekan, turli ko'rinishlarda jamoat, oila, xotin-qizlar, ayniqsa, yoshlar hayotiga, turmush-tarzigiga, ongu-shuuriga asta-sekin kirib kelib, ularning fikru-zikrini egallab olayotgan "ommaviy madaniyat"ga, ma'naviy buzuvchiliklarga qarshi yagona immunitet ham ma'naviyatdir. Bu borada, birinchi navbatda, oilaning, ota-onalarning mas'uliyati juda katta. Bir adibning: "Farzand tarbiyasiga vaqtingni ketkazma, avval o'zingni tarbiyala" degan fikri har bir ota-ona uchun dasturilamal bo'lmog'i zarur.

O'zbek tili izohli lug'atida oilaga "Er-xotin, ularning bola-chaqalari va eng yaqin tug'ishganlaridan iborat birga yashovchi kishilar majmuyi" deb ta'rif berilgan. Tarixga nazar solsak, kishilikning ilk ibtidoiy davridan boshlab oilaviy munosabatlar mavjud bo'lgan. Lekin bugungi kundagi oilalardan tubdan farq qilgan. Oila avval jamoaviy juftlik asosida bo'lib yashagan. Oilaviy munosabatlar inson taraqqiyoti bilan hamnafas holatda rivojlanib, avval axloqiy, diniy, so'ng huquqiy normalar asosida tartibga solina boshlandi.

Ma'rifatparvar adib Abdurauf Fitrat oilaviy munosabatlar haqida quyidagi fikrlarni bildirgan: "Uylanish bu hayotda sheriklikning ahd-u poymonidir. Er-xotin birga bo'la turib, hayot yo'lida birgalikda bo'lmoq va bir-birlariga yordam bermoq uchun ahd qiladilar. Bir-birlarining haqqiga zulm, jaf va xiyonatni ravo ko'rmaydilar. Tabiiyki, er-xotin agarda diyonatli va axloqli bo'lsa, shu ahd-paymonlarga bir umr sobit qoladilar. Shu narsa aniqki, va'daga xilof qo'yilgan har bir qadam shu ahd-paymonning buzilishiga olib kelib, badbaxtlik va tinchsizlikni oilalar boshiga keltiradi"³.

Oila inson uchun muqaddas dargoh bo'lib, u insonlarning tabiiy, iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy, ma'naviy munosabatlari zahirida yuzaga keladi. Oila taqdiri uning rasmiy tus olish lahzasidan boshlanadi. Shundagina er xotin oldida, xotin er oldida, ular ota-ona sifatida farzandlari, qavm-qarindoshlari, mahalla-ko'y, qisqasi, jamiyat oldida o'z navbatida farzandlar ham o'z ota-onalari oldida mas'uliyat sezadilar va burchli ekanligini his qilib yashaydi. Demak, oilaning ma'nan taraqqiy topgani uning mustahkamligi asoslaridan biri ekan. Bugungi kunda ko'plab rivojlangan davlatlarda, aynan, oila qurish va nasl qoldirish global muammoga aylanmoqda. Har tomonlama rivojlangan bo'lishiga qaramasdan, aholi soni kamayishi, qariyalar sonining ortishi, yoshlar sonining qisqarib borishi, betartib hayot, turli bedavo jinsiy kasalliklar tarqalishi, bir

jinsli nikohlarni davlat tomonidan qonuniy jihatdan himoya qilishning boshlanishi – shu davlatlarni, oilalarni ma'naviy inqirozga olib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z intervyularidan birida oila haqida quyidagi fikrlarni bildirgan: "Oila men uchun muqaddas. Muqaddasligi shuki, avvalambor qayerda ishlashidan qat'iy nazar, kim bo'lishidan qat'iy nazar agar oilada tarbiya, oilada muhit, oilada halollik, munosabat, tarbiyaga alohida e'tibor bermasa, hech qachon natija bo'lmaydi. Shuning uchun men farzandlarimning tarbiyasiga juda katta e'tibor beraman. Har bir farzandimga ham, nevaramga ham alohida o'zimning munosabatim bor. Har bir nevaramning alohida xarakterini bilaman, orzusini, istagini bilaman⁴. Demak, oilalarda ma'naviy qadriyatlar vositasida xotin-qizlarimizning faoliyatini takomillashtirish bugungi yangi O'zbekistonning tamal toshini qo'yishda eng muhim vositalardan biridir. "O'qituvchi va murabbiylar" kuni munosabati bilan o'tkazilgan tantanali yig'ilishda Prezidentimiz oila, ta'lim-tarbiya, ustoz, oilaviy-ma'naviy qadriyatlar masalalariga alohida e'tibor qaratgani bejiz emas, albatta. Oila, xotin-qizlar masalasi, milliy qadriyatlarimizning dunyoviy va diniy tamoyillari hamisha eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qolaveradi.

Oilalardagi milliy qadriyatlar, oilaning tinchligi, farovon yashash mazmuni va mohiyati qaysi toifa, qaysi jinsdagi fuqaro bo'lishidan qat'iy nazar, o'z hayotidan, jamiyatdan rozi bo'lib, kundalik turmush talablariga rioya etib, bir-birlarini qadrlab yashash uchun quyidagi amaliy takliflarni berish mumkin:

1. Oilada yashovchi er-xotin, o'z ota-onasi, sulolasi, qarindosh-urug'lari, do'stlari, mehnat jamoasi bilan mehr-oqibatli, bir-birlariga nisbatan saxovatli, insonparvar bo'lish.

2. Mahalla va oila obodligi, xavfsizligi uchun fidokorlik, tashabbuskorlik ko'rsatish, sog'lom ma'naviy-ruhiy muhit yaratish, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lish, kommunikativ kompetentlik mezonlariga rioya etish.

3. Aholi o'rtasida oila va nikoh muqaddasligi g'oyasini, milliy an'ana, urf-odatlar, xalqimizning boy ma'naviy merosini keng targ'ib qilish. Bunda innovatsion usullar va yangi texnologiyalardan keng foydalanish.

4. Oilaviy munosabatlarda er va xotin, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va mehr-oqibat rishtalarini saqlash va rivojlantirishda ko'maklashish. Bunda OAV, ayniqsa, televideniye imkoniyatlaridan, maxsus ko'rsatuvlar, davra suhbatlari orqali ta'sirchan materiallar berib borish.

3 Фитрат А. Оила ёки оилани бошқариш тартиблари . – Тошкент, 2000. – 112 б.

⁴ <https://www.gazeta.uz/oz/2018/07/25/prezident/>

5. Oilalarda ham onaning, ham otaning farzand ta'lim-tarbiyasi uchun mas'ulligini keng targ'ib etish, eng namunali, o'z ayoli, farzandlari, ota-onasi e'zozlagan oila boshi, erkaklar haqida targ'ibot ishlarini kuchaytirish, "Oilada ota mas'uliyati", "Milliy qadriyat – oila tayanchi" kabi mavzularda turli tanlovlar tashkil etish.

6. Farzandlarni ota-onaga hurmat, g'amxo'rlik hissini shakllantirish, kreativ fikrlash bo'yicha natijali tadbirlarni muntazam, tizimli tashkil etib borish.

Oilada ma'naviy qadriyatlarni amalga oshirish uchun quyidagi amaliy tavsiyalar berilishi mumkin:

1. Oilada o'zaro hurmat va muhabbatga asoslangan munosabatlarni shakllantirish. Oila a'zolari bir-biriga hurmat bilan munosabatda bo'lish, ularning fikr va his-tuyg'ularini tinglash, tushunishga harakat qilishi kerak.

2. Oilada o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish. Oila a'zolari bir-biriga muammolarni hal qilishda yordam berish, qo'llab-quvvatlash va ishonch bildirishga harakat qilishi kerak.

3. Oilada o'zaro tushunish va muloqotni rivojlantirish. Oila a'zolari bir-biriga ochiq va samimiy muloqot qilish, o'zaro fikr almashish va bir-birlarining his-tuyg'ularini tushunishga harakat qilishi kerak.

4. Bolalarni ma'naviy-axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash. Ularga halollik, mehribonlik, vatanparvarlik, o'zaro hurmat, insonparvarlik, to'g'rilik, mas'uliyatlilik va boshqa ma'naviy qadriyatlarni o'rgatish kerak.

*Xotin-qizlarning faolligini oshirishga
qaratilgan innovatsion dasturlar*

Xotin-qizlarning faolligini oshirishga qaratilgan innovatsion dasturlar quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

1. Xotin-qizlarni o'z bizneslarini boshlashda qo'llab-quvvatlash. Masalan, biznes-rejalarni tuzish, moliyaviy resurslarni jalb qilish va marketing bo'yicha treninglar o'tkazish.

2. Xotin-qizlarga texnologiyalarni va ularni o'z faoliyatlarida qo'llash ko'nikmalarini o'rgatish. Masalan, kompyuter savodxonligi, onlayn marketing, ijtimoiy tarmoqlarni boshqarish va boshqa zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bo'yicha kurslar tashkil etish.

3. Xotin-qizlarning intellektual va ma'naviy salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan seminarlar, master-klasslar o'tkazish. Masalan, psixologiya, pedagogika, ijtimoiy ishlar, sanoat sohalari va boshqa yo'nalishlarda o'z bilimlarini oshirish imkoniyatini yaratish.

*Xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini
mustahkamlash*

Xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini mustahkamlash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

1. Xotin-qizlarga siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotda faol ishtirok etish imkoniyatini yaratish. Masalan, ayollar kengashi, tuman va shahar kengashlari hamda boshqa ijtimoiy tashkilotlarda vakilligini ta'minlash.

2. Xotin-qizlarga nisbatan jinsiy zo'ravonlik va kamsitishlarning oldini olish, ayollar huquqlarini himoya qilish va ularga nisbatan zo'ravonlikning har qanday ko'rinishiga qarshi kurashish bo'yicha keskin choralarni ko'rish.

3. Xotin-qizlarga qaratilgan ta'lim va kasbiy tayyorgarlik imkoniyatlarini kengaytirish, ularga yangi kasblarni o'zlashtirish va biznesini boshlashga ko'maklashish.

Xulosa. Oilada ma'naviy qadriyatlar vositasida xotin-qizlar faolligini takomillashtirish, ularning intellektual va ma'naviy salohiyatini rivojlantirish va jamiyatda o'z o'rnini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy innovatsion usullar va amaliy tavsiyalar oilada ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish, xotin-qizlarning o'zini anglashi va jamiyatdagi rolini oshirishga qaratilgan. Xotin-qizlarning jamiyat hayotidagi faol ishtiroki, hayotda o'z o'rnini topishi, oila va jamiyatning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // <https://constitution.uz/oz/clause/index>
2. O.Musurmonova, H.Norqulov, F.Abdurahimova. Mahallada oila farovonligi: milliy qadriyatlar va odob durdonalari. Uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2023. –140 b.
3. Фитрат А. Оила ёки оилани бошқариш тартиблари . – Тошкент, 2000. – 112 б // <https://www.gazeta.uz/oz/2018/07/25/prezident/>
4. N.M.Egamberdiyeva, D.A.Mahmudova. Oila ko'zgusida baxt. Metodik qo'llanma. – Toshkent, 2021. – 40 b.

MUASSIS:

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**
Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**
Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**
Muharrirlar: **Yunusov U., Sobirova E.,
Jabborov U.**
Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**
Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**
Web dizaynerlar: **Yakubov O., Alimova Z.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.*

*Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.

Bosishga ruxsat etildi: 27.12.2024.

“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8

Nashriyot bosma tabog‘i 7,2.

100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoilıy ko‘chasi 1-G uy.